

Луценко Людмила Василівна

заступник начальника управління – начальник відділу координації активних заходів та міжвідомчої взаємодії управління заходів реагування,

Департамент запобігання фінансовим операціям, пов'язаним з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом ДПС України м. Київ, Україна

**НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ДЕГІНІЗАЦІЇ ДОХОДІВ
ГРОМАДЯН**

Дегінізація доходів громадян є ключовою передумовою фіскальної спроможності держави та довіри до права. Високий і стійкий рівень неформальної економічної активності, підтверджений офіційними оцінками, свідчить про наявність системних прогалин у нормативному регулюванні повноважень і взаємодії органів публічної влади (податкових, фінансових, правоохоронних, наглядових), а також у процесуальних механізмах обміну даними між ними, що зумовлює потребу в комплексному правничому аналізі чинної «архітектури» регулювання та виробленні узгоджених підходів до її модернізації [1].

Додатковий імпульс до оновлення нормативної бази створює євроінтеграційний трек: від відкриття переговорів про вступ до ЄС Україна перебуває під вимогою гармонізації з *acquis* у сферах оподаткування, фінансового моніторингу (AML/CFT), захисту прав платників і адміністративного процесу, що вимагає переосмислення мандатів і процедур органів публічної влади з урахуванням стандартів ЄС, ризик-орієнтованого нагляду та забезпечення належних гарантій прав людини [2].

Отже, науково-практичне значення дослідження полягає у: 1) систематизації нормативних засад діяльності органів публічної влади у сфері дегінізації доходів громадян; 2) виявленні колізій, лакун і надмірної фрагментації регулювання на стику податкового, фінансового моніторингу, банківського та процесуального права; 3) обґрунтуванні пропозицій щодо їх узгодження з європейськими стандартами, включно з ризик-орієнтованим наглядом і належними процесуальними гарантіями. Таке дослідження має безпосередній прикладний ефект для політики дегінізації, адміністрування податків і захисту прав платників.

Проблематика дегінізації доходів громадян посідає помітне місце в економіко-правовій думці як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників.

Теоретичну основу становлять праці представників економічного аналізу права та публічних фінансів (Г. Беккер, Дж. Б'юкенен, Е. д Сото, В. Танзі, Е. Фейге, Ф. Шнайдер, У. Тіссен, П. Гутман, С. Роттенберг, П. Рубін, Г. Гросман, Д. Блейдс, Л. Ебергард), у яких обґрунтовано мотиваційні та інституційні чинники ухилення від оподаткування, окреслено підходи до вимірювання «тіньової» активності (грошово-попитова, індикаторна/МІМІС, статистичні коригування рахунків), а також сформульовано принципи державної політики протидії тінізації як елементу забезпечення фіскальної спроможності та верховенства права.

Український науковий дискурс представлений працями Р. Августина, В. Базилевича, С. Баранова, А. Бойка, З. Варналія, О. Власюка, В. Геєця, М. Головка, О. Головатюк, І. Губаревої, Б. Данилишина, К. Дзевеїної, Я. Жаліла, В. Засанського, Т. Кваші, В. Кислого, В. Кубатка, О. Кузьменко, С. Леонової, І. Мазура, В. Мандибури, С. Огреби, В. Поповича, В. Рейкіна, І. Савич, Ю. Харазішвілі, О. Тильчик, В. Тильчика та інших, які розкривають детермінанти «тінізації» в національній економіці, інструменти її зниження (податкова політика, адміністрування, фінансовий моніторинг, валютне та трудове регулювання), а також інституційні передумови прозорості фінансових потоків та легалізації зайнятості. Значна частина зазначених досліджень спирається на міждисциплінарні підходи: поєднання доктринального аналізу норм публічного права з економітричною оцінкою масштабів тіньового сектору, інституційним та порівняльно-правовим аналізом. Водночас у науковій літературі помітною є асиметрія між глибиною опрацювання економічних аспектів «тіні» та ступенем систематизації нормативно-правового забезпечення діяльності саме органів публічної влади у цій сфері.

Часто поза полем цілісного правового аналізу залишаються: чітке розмежування мандатів і відповідальності між податковими органами, органами фінансового моніторингу, наглядовими органами фінансового ринку, центральним банком, митницею, органами з питань праці та правоохоронними органами економічної юрисдикції; процедурні механізми обміну даними між зазначеними суб'єктами (включно з питаннями доступу, правових режимів даних і доказового статусу інформації), а також гарантії належної правової процедури для платників (право бути вислуханим, пропорційність втручання, передбачуваність і правова визначеність); узгодженість національних норм з вимогами права ЄС (AML/CFT, податкове співробітництво, захист персональних даних), зокрема в частині імплементації міжнародних стандартів автоматичного обміну інформацією, відкритого банкінгу та цифрової ідентифікації платників; вплив надзвичайних правових режимів (пандемічні та воєнні) на баланс між ефективністю

контролю і дотриманням прав людини, а також питання тимчасовості/сталості запроваджених дерегуляційних або, навпаки, посиленних контрольних заходів.

Таким чином, попри значний внесок названих учених у з'ясування причин, масштабів і економічних наслідків тінізації, потребує подальшого розвитку комплексне правниче осмислення нормативних засад реалізації державної політики детінізації доходів громадян із фокусом на: 1) системну інвентаризацію та усунення колізій у регуляторних актах, що визначають повноваження і взаємодію органів; 2) розроблення уніфікованих процедур міжвідомчої координації та обміну даними з урахуванням принципів пропорційності й необхідності; 3) забезпечення конституційно-правових гарантій платника в умовах цифровізації фіскального контролю; 4) гармонізацію з *acquis* ЄС та кращими міжнародними практиками. Саме ці напрями окреслюють наукову нішу дисертаційного дослідження і визначають його теоретичну й практичну значущість.

Масштаби тінізації національної економіки генерують деструктивні процеси у сфері публічних фінансів, ринку праці та інвестиційного середовища, істотно ускладнюючи реалізацію структурних реформ [3, с. 56-67]. Критичний рівень тінізації формує негативний міжнародний імідж держави, знижує інвестиційну привабливість і стримує євроінтеграційні зусилля України. Ігнорування реальних обсягів тіньового сектору призводить до викривлення макро-економічних показників і прогнозів, що, у свою чергу, зумовлює розбалансування інструментів державного регулювання та зниження результативності фіскальної, монетарної й соціальної політики. За таких умов об'єктивно актуалізується удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності органів публічної влади у сфері детінізації доходів громадян.

Необхідною передумовою зниження рівня тінізації економіки України є підвищення результативності державного регулювання у сфері детінізації, що вимагає доктринально обґрунтованої та практично верифікованої оптимізації організаційно-правового забезпечення: уточнення компетенцій і відповідальності залучених органів публічної влади, удосконалення механізмів міжвідомчої координації та обміну даними, запровадження ризик-орієнтованих процедур нагляду та уніфікації процесуальних гарантій платників [4].

Відповідно, система нормативно-правового регулювання у сфері детінізації є складним інституційним компонентом публічного управління, покликаним одночасно збалансовувати публічні та приватні інтереси і забезпечувати узгоджений комплекс превентивних, стимулювальних та обмежувально-примусових заходів щодо виведення

економічних процесів із «тіні». Її архітектура має спиратися на принципи верховенства права, правової визначеності, пропорційності та ризик-орієнтованості; інструментально охоплювати податково-правові, фінансово-моніторингові, трудові, валютні й процесуальні механізми; гарантувати міжвідомчу координацію та належний обмін даними між органами публічної влади; а також забезпечувати ефективні засоби захисту прав платників і належні процесуальні гарантії.

Література:

1. Тіньова економіка. Аналітична доповідь. К., 2021. <https://me.gov.ua/download/74e86de5-126a-4849-94d5-7d4ea048e4b8/file.pdf>
2. EU opens accession negotiations with Ukraine <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/25/eu-opens-accession-negotiations-with-ukraine>
3. Супрунова І.В. Державна політика у сфері детінізації національної економіки як структурної складової державної безпеки : монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”», 2021. 340 с.
4. Баранов С.О. Державне регулювання детінізації національної економіки: організаційно-правовий аспект: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук. з держ. упр. спец.: 25.00.02. Київ, 2018. 242 с

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-159>

Чердинцев Юрій Герасимович

к.ю.н., докторант,

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ В МИТНИХ ОРГАНАХ

Визнаючи той факт, що тематика права на державну службу у цілому, і права на державну службу в митних органах зокрема, попри певну увагу вітчизняних науковців до цієї проблематики [1–5], залишається як у центрі уваги з боку науковців-правників, так і є одним з важливих напрямків подальших наукових пошуків у сфері державної служби, видається за необхідне звернутися до такого питання, як особливості законодавчого регулювання права на державну службу в митних органах. Враховуючи те, що основні питання такого регулювання є